

บทคัดย่อ

องค์กรชุมชนที่ศึกษาประกอบด้วย กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากระพง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลสามกลุ่มในพื้นที่ประสานงานกันในลักษณะเครือข่าย กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำตำบลท่าซุง จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล สหกรณ์ผู้เลี้ยงปลานิลสองแห่ง คือ สหกรณ์ประมงพาน จำกัด และ สหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงและแปรรูปสัตว์น้ำนครนายก จำกัด และ สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งสี่แห่ง คือ สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำสามร้อยยอด-ปราณบุรี จำกัด สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำท่าทอง จำกัด สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำปากพนัง จำกัด และ สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำจันทบุรี จำกัด ในช่วงที่ศึกษา ปี 2557 ทั้งหมดสหกรณ์ทั้งสี่มีปัญหาทุบตายเป็นระยะต้นที่ทำให้เลี้ยงไม่ได้ผล โอกาสที่จะปลอดจากโรคมีประมาณหนึ่งในสาม

การศึกษา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาองค์กรชุมชน ได้แก่ สภาพกายภาพของพื้นที่ที่ศึกษา โครงสร้างการบริหาร ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก ความคาดหวังและความคิดเห็นที่มีต่อองค์กร ผู้นำ และตัวสมาชิกเอง 2) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประกอบด้วยรูปแบบการเพาะเลี้ยงรวมทั้งต้นทุน-รายได้ การตลาด และปัญหาและอุปสรรคที่สมาชิกพบ 3) การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จของการจัดตั้งองค์กรชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์จุดเด่น-จุดด้อย-โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาองค์กร การวิเคราะห์ สภาพทั่วไป-สิ่งที่องค์กรชุมชนมี-กระบวนการ-ผลลัพธ์ ขององค์กร การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของสมาชิก 4) นโยบายของรัฐ 5) สรุปปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยการจัดตั้งองค์กรชุมชน

พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดตั้งองค์กรชุมชน มีสี่ปัจจัยหลักซึ่งเป็นปัจจัยภายในองค์กร สองปัจจัยแรกเป็นปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ สมาชิก และ ผู้นำ ปัจจัยที่สาม ได้แก่ ที่ตั้งของที่ทำการองค์กร และทุนในการดำเนินงาน ปัจจัยที่สี่คือการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ความร่วมมือให้การสนับสนุนและโอกาสจากภายนอกองค์กร ก็มีหน้าที่สามารถเกื้อหนุนให้สามารถจัดตั้งองค์กรและดำเนินงานอย่างได้ผล การจัดตั้งองค์กรชุมชนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควรมีแนวทางการพัฒนาปัจจัยเหล่านี้ เพื่อให้การจัดตั้งองค์กรชุมชนสามารถประสบความสำเร็จในการจัดตั้งองค์กร สามารถพัฒนาสมรรถนะของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ แนวทางการพัฒนามีดังกล่าวดังต่อไปนี้

รูปแบบขององค์กรชุมชนที่เหมาะสมจะต่างกันไปตามความพร้อมของบุคลากร ทั้ง สมาชิกและผู้นำ ทุนในการดำเนินงาน และความสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โดยขั้นต้นสามารถเริ่มในรูปแบบกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้จดทะเบียน ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรนำโดยการผลิตและตามมาด้วยการตลาด พัฒนามาเป็นกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนเพื่อให้สามารถเข้าถึงความสนับสนุนที่หน่วยงานภายนอกสามารถให้ได้ และหากมีความเข้มแข็งสามารถจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ซึ่งกรมส่งเสริมสหกรณ์สามารถเข้ามาดูแลใกล้ชิดและจัดสรรทุนสนับสนุนการดำเนินงานให้ได้

แนวทางการพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสมาชิก ให้ตระหนักในการรวมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร การเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน ที่ต้องร่วมคิดร่วมทำ ควรเริ่มจัดตั้งจากสมาชิกที่มีบรรทัดฐานใกล้เคียงกัน และสมาชิกต้องมีผลผลิตรวมกันมากพอสำหรับการทำธุรกิจขององค์กร 2) ผู้นำองค์กร ต้องซื่อสัตย์ เป็นธรรม มีเวลาทำงานให้องค์กร มีความรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ มุ่งมั่นสร้างความเข้มแข็งให้องค์กร และเป็นที่ยอมรับของสมาชิก 3) มีที่ทำการที่สมาชิกเข้ามาติดต่อได้สะดวก และมีทุนดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งจาก ภายในองค์กร ภาครัฐ และภาคเอกชน 4) ให้บริการสมาชิกครบถ้วนทั้งในด้านการส่งเสริมการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต การรวบรวมผลผลิต การให้ความรู้ข่าวสาร และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ภาครัฐโดยเฉพาะกรมประมงควรให้ความสำคัญแก่การทำงานอย่างบูรณาการในพื้นที่ ทั้งปัญหาที่หน่วยราชการควรมีบทบาทแก้ไข คือ การควบคุมคุณภาพปัจจัยการผลิต ทั้งพันธุ์สัตว์น้ำ และ อาหารสัตว์น้ำ ให้มีคุณภาพ และราคาที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร

Abstract

Selected community organizations included Chacheongsao Province Sea Bass Aquaculturist Network Group consisting of three non-juristic aquaculturist groups, Tambon Tasoong Aquaculturist Group registered as juristic organization, two tilapia aquaculturist cooperatives including Pan Fisheries Cooperative, Ltd., and Nakornnayok Aquaculturist and Processor Cooperative, Ltd., and shrimp aquaculturist cooperatives in four watersheds i.e. Samroyod-Pranburi, Tatong, Pak Phanang, and Chanthaburi. During the study period in 2014 all four cooperatives faced early mortal syndrome (EMS) resulting in culture failure. Chance to survive was about one-third.

The study included 1) Development of community organization i.e. physical condition of the study area, administration structure, members' socio-economic condition, their expectation and opinion on the organization-the leader-and themselves. 2) Aquaculture i.e. the farming as well as cost-return, marketing and the problems and obstacles. 3) Analysis on the factors of success of the community organization i.e. SWOT and TOWS matrix, CIPP, and members' participation. 4) Government policy. 5) Conclusion on factors of success and guidelines to strengthen aquaculturist capacity via community organization.

There were four internal factors of success in establishing community organization. The first two were resource persons including the members and the leaders. The third factor was organization office and running capital. The fourth factor was the community operation. There should as well be external support and opportunity for successful operation. There should be development of these four factors for successful community organization establishment to strengthen aquaculturist capacity.

Type of community organization would be varied with readiness of the organization personnel i.e. the members and the leaders, running capital, and support from government agencies. At the beginning they could start from being a non-juristic aquaculturist group to collaborate in strengthening aquaculturist capacity in production followed by marketing. They could further develop to be juristic group to get a better access to support from the other agencies. If capable they could be developed to be cooperative such that Department of Cooperative Promotion could support closely and allocate capital to run the organization business.

Guidelines for community organization development included 1) Member development to realize that collaboration was to strengthen their capacity, and being the cooperative owner thus need to take part in planning and taking action. This should start from the members with similar norms and had adequate production volume the run the organization business. 2) Leader development. The leaders must be honest and fair and available for organization work. They must be knowledgeable, with good human relationship, and intended to strengthen the organization, as well as be acceptable among the members. 3) There should be office to conveniently serve the members and must have adequate running capital both from internal and from relevant public and private agencies. 4) The organization should offer full services to members including production promotion, provision of input supplies, production collection, information provision, and collaboration with relevant agencies. The government especially Department of Fisheries should put an emphasis on local integration among relevant agencies as well as input quality control both seed and feed at fair prices to reduce culture cost and increase aquaculturist efficiency.